

7

Lisa nieuws

Jaargang 8
Mei 2003

Werkgelegenheids
groei in
2002 ver-
traagd!

4

Voorzienings-
niveau Flevoland

6

Samenwerking tussen LISA en de Faculteit Ruimtelijke
Wetenschappen van de Rijksuniversiteit Groningen

2

Onderzoek Ruimte voor Bedrijven

8

Lisa

Voor feiten en cijfers
over werkgelegen-
heid

Samenwerking tussen LISA en de Faculteit Ruimtelijke Wetenschappen van de Rijksuniversiteit Groningen

In 2001 zijn de Stichting LISA en ik voor het eerst met elkaar in contact gekomen. De aanleiding was een simpele vraag van mij of het LISA ook jaarlijks statistieken publiceerde van stand en loop van het aantal vestigingen naar regio en sector. Ik wilde die gegevens gebruiken in mijn college demografie van bedrijven. Een van de doelen van die colleges is dat studenten vertrouwd raken met de verschillende gegevensbronnen voor bedrijvenonderzoek. Naast het CBS en de KvK is het LISA in dit verband natuurlijk onontbeerlijk. Nu kent iedere student het CBS en de Kamers van Koophandel, maar het LISA is nauwelijks bekend. Voor studenten geografie en regionaal economen is dat jammer, omdat het LISA voor hen wel eens de belangrijkste gegevensbron zou kunnen zijn voor bedrijvenonderzoek.

Nu heeft het CBS een prachtige ingang tot vele statistieken door middel van Statline, en de Vereniging van Kamers van Koophandel publiceert jaarlijks een kort overzicht over stand en loop van vestigingen in hun Handelsregister, zodat ik daar wel wat materiaal van had over een reeks van jaren. Een vergelijkbare statistiek van het LISA ontbrak. Mijn simpele vraag naar een aantal tabellen mondde uit in een gesprek met enkele leden van het bestuur van de Stichting LISA en Bridgis. We maakten de afspraak dat ik gegevens zou ontvangen uit het LISA voor een reeks van jaren, te gebruiken voor onderwijs en onderzoek aan de faculteit, en dat ik in ruil

daarvoor een vergelijkend onderzoek zou doen naar de overeenkomsten en verschillen tussen de drie registers. Dat heeft eind 2002 geresulteerd in een onderzoeksrapportage. Naast dit wat uitgebreidere rapport zal op verzoek van de Stichting LISA apart een samenvattende rapportage worden verzorgd.

Het vergelijkende onderzoek werd uitgevoerd op vestigingsgegevens naar sector en gemeente voor de jaren 1996 tot en met 2000. Voordat we hier wat dieper op in gaan moet vermeld worden dat het niet verwonderlijk is dat er (soms forse) verschillen tussen de drie registers worden geconstateerd. Immers, elk van de drie registers dient een ander doel, en is zo opgezet om zo goed mogelijk aan dat doel te beantwoorden. In die zin kun je dan ook niet spreken over kwalitatief betere of slechtere registers. Het Handelsregister van de KvK is bedoeld om de rechtszekerheid van het handelsverkeer te garanderen. Inschrijvingsplicht bestaat voor bedrijven, vestigingen, maar ook verenigingen, stichtingen en andere rechtspersonen die lang niet altijd onder de definitie van bedrijf of vestiging in de (ruimtelijk-) economische zin vallen. Het Algemeen Bedrijvenregister van het CBS is primair bedoeld als steekproefkader voor diverse bedrijfsenquêtes. Het LISA is opgezet in verband met de uitvoering van de sociale verzekeringswetten, en heeft thans primair tot doel de werkgelegenheid in bedrijven te meten. Het is vanwege deze definities niet verwonderlijk dat de LISA statistiek van vestigingen veel meer op de CBS statistiek lijkt dan op de KvK cijfers. Wat het CBS onder een vestiging verstaat lijkt erg veel op de LISA definitie. De primaire ingang van het Algemeen Bedrijvenregister is echter het bedrijf, en indien een bedrijf op meer locaties is gehuisvest is er niet veel bekend van die afzonderlijke vestigingen. LISA en CBS zijn echter ook weer afhankelijk van de KvK. Beiden gebruiken het Mutatieregister als

een primaire bron om veranderingen in hun bestanden bij te houden, maar gebruiken aanvullende regels om vast te stellen of het hier daadwerkelijk om een vestiging of bedrijf gaat. Daarnaast worden vaak ook andere bronnen gebruikt, zoals de Provinciale Werkgelegenheidsenquêtes. Die aanvullende regels en bronnen bepalen het verschil tussen KvK enerzijds, en LISA en CBS anderzijds.

Uit ons vergelijkend onderzoek bleek dat, wanneer je corrigeert voor verschillen in opname van landbouw en visserij, het LISA in 2000 740 duizend vestigingen telde, en het CBS 675 duizend: een verschil van bijna 10 procent. In de industrie, bouwnijverheid, reparatie en handel, horeca, onderwijs en gezondheidszorg zijn de verschillen kleiner, en in de zakelijke en financiële dienstverlening groter dan 10 procent. Er zijn daarbij overigens wel verschillen tussen de regio's, die, afhankelijk van de sector, ook in de orde van grootte van 10 tot 20 procent kunnen liggen, uitschieters daargelaten. Met andere woorden: de afwijkingen tussen LISA en CBS tellingen kunnen voor sommige LISA regio's nog eens een factor 2 tot 3 zo groot zijn. Die verschillen worden waarschijnlijk veroorzaakt door de regionaal verschillende verschillende praktijk van het onderhoud en beheer van de gegevens.

Het tellen van het aantal bedrijven is interessant voor bedrijvendemografie, maar voor de economie en het beleid is de werkgelegenheid vaak belangrijker. Ook hier hebben we een vergelijking gemaakt, maar daarbij wreekt zich bij het CBS het probleem dat er op het niveau van de vestiging niet veel bekend is, en dat daarom een uitsplitsing van vestigingen naar aantallen werkzame personen per regio geen standaard tabel is. Het CBS publiceert in Statline wel gegevens over werknemers naar regio, maar niet het aantal werkzame personen, en dat hebben we nu juist nodig voor een vergelijking met het LISA. Op nationaal niveau kunnen we wel een vergelijking maken. Het CBS telde voor heel Nederland in 2000 8,5 miljoen werkzame personen, het LISA komt 'maar' tot 6,8 miljoen: een verschil van 20 procent. Verreweg het grootste deel van dat verschil, ruim een miljoen is te vinden in de zakelijke en financiële dienstverlening. Een deel van het probleem ligt hoogstwaarschijnlijk in het aantal mensen dat een baan heeft van minder dan 12 uur: zij zitten wel in het CBS cijfer, maar slechts ten dele in het LISA cijfer verwerkt. Dit hangt ook samen met de manier waarop de registers omgaan met marginaal actieve bedrijven, zoals parttime zelfstandigen etc. Hier is duidelijk nog werk aan de winkel om beter zicht te krijgen op deze verschillen.

De KvK publiceert geen werkgelegenheidscijfers; het Handelsregister is hier niet primair voor bedoeld. Het LISA is daarentegen bij uitstek geschikt om regionale werkgelegenheidscijfers te verstrekken op gedetailleerd ruimtelijk en sectoraal niveau. Is LISA dan toch de winnaar? Zetten we een geografische bril

op, dan dringt die conclusie zich wel op. Een aanvullend voordeel is dat die gegevens relatief gemakkelijk voorhanden zijn, en geschikt zijn om te gebruiken op het allerlaagste ruimtelijke schaalniveau, zoals in Geografische Informatiesystemen (Het programma www.landkaart.nl van Bridgis bv. is hier een mooi voorbeeld van).

Natuurlijk heeft het onderzoek ook wel een aantal kritische noten gekraakt. Zo kostte het ons erg veel moeite om precies te weten te komen welke definities er nu gebruikt worden, en welke regels en conventies er worden gebruikt in het bijhouden van de database. Ook nu bestaan er nog vragen. Elk register zou een duidelijke en toegankelijke toelichting moeten hebben waar dit precies in staat. Een tweede kritisch punt betreft de verschillen tussen de regio's. De Stichting LISA streeft zeer terecht naar standaardisatie en uniformering, maar het is duidelijk dat er nog grote verschillen tussen de regio's bestaan. Hierdoor is het moeilijk om uitspraken te doen over verschillen in structuur en ontwikkelingen tussen regio's.

Een ander belangrijk punt is het meten van de mutaties. Niet alleen de stand van het aantal bedrijven is belangrijk, ook de loop van de bedrijvenpopulatie is een belangrijk gegeven. Oprichtingen en opheffingen worden vaak gezien als indicatoren van de ontwikkeling van de economie, en halen dan ook vaak het nieuws. Nu zitten die indicatoren niet in het centrale LISA bestand, maar kunnen we wel de netto verandering in het aantal vestigingen berekenen. Een vergelijking van de drie registers naar de netto verandering in het aantal bedrijven maakt echter duidelijk dat die netto mutaties nogal inconsistent gemeten worden: bijna nooit zijn de drie registers het met elkaar eens over de richting van de groei van het aantal bedrijven, uitgesplitst naar sectoren.

De vergelijking van de drie registers heeft een aantal interessante zaken aan het licht gebracht. Ik heb ook een kijkje in de keuken van LISA Gelderland mogen nemen, en was daarvan zeer onder de indruk. Inmiddels start een nieuwe lichte studenten bedrijvendemografie, die zich weer gaan werpen op allerlei vragen over de regionale ontwikkeling van de bedrijvigheid in Nederland. Daarvoor heb ik natuurlijk de laatste LISA gegevens nodig. Ik hoop op voortzetting van de samenwerking.

Leo van Wissen
hoogleraar bedrijvendemografie,
Faculteit Ruimtelijke Wetenschappen
RUG

Werkgelegenheids-groei in 2002 vertraagd!

Door: Juri Heise, adviseur ETIN Adviseurs

In 2002 is de werkgelegenheids-groei in Nederland met 0,9% toegenomen. Dit blijkt uit cijfers van LISA, een landelijk databestand met gegevens over alle vestigingen in Nederland waar betaald arbeid wordt verricht. De toename van de werkgelegenheid is aanzienlijk kleiner dan in voorgaande jaren. De groei wordt in 2002 vooral gedragen door de niet-commerciële dienstverlening (met name overheid en zorg). De landbouw, de industrie, bouw en financiële instellingen hebben hun personeelsbestand zien krimpen.

Afvlakking werkgelegenheids-groei

Als gevolg van de conjuncturele neergang is de vraag naar arbeidskrachten sterk afgenomen. De werkgelegenheids-cijfers over 2002 spreken in dit kader boekdelen. In 1999 stond er nog een werkgelegenheids-groei van 4,0% op de teller, in 2000 was deze +3,2%, in 2001 +2,3% en 2002 komt niet verder dan +0,9%. In absolute termen nam het aantal werkzame personen vorig jaar met ongeveer 64.000 toe. Daarmee komt het totaal aantal werkzame personen in 2002 uit op ruim 7.618.000. De werkgelegenheid is verspreid over circa 886.000 vestigingen. Dit aantal is ten opzichte van 2001 met ruim 12.000 vestigingen (+1,4%) toegenomen.

Groei niet-commerciële diensten, daling nijverheid

De groei van de werkgelegenheid wordt vooral gedragen door de minder conjunctuurgevoelige sectoren als de zorg, overheid en het onderwijs. In de

zorgsector is het aantal werkzame personen met bijna 50.000 (of +5,3%) toegenomen en ook de overheid kan van een goed resultaat spreken (+3,2%). De zakelijke dienstverlening, de laatste jaren de motor achter de banengroei, blijft in 2002 steken op een groei van 2,2%. Sectoren als de landbouw, de industrie, de nutsbedrijven, de bouw en de financiële instellingen hebben hun werkgelegenheid zien dalen. Vooral de industrie wordt sterk getroffen door de economische malaise. De werkgelegenheid in de industrie daalde in 2002 met bijna 36.000 arbeidsplaatsen (-3,4%).

Vrouwen drijvende kracht achter groei

Het aantal banen dat wordt ingevuld door vrouwen is in 2002 met 2,5% gestegen, mannen hebben het aantal banen met

0,2% zien dalen. Vrouwen zijn al een aantal jaren de drijvende kracht achter de groei van de werkgelegenheid. Een verklaring kan gevonden worden in de stijgende arbeids-marktparticipatie van vrouwen en de sterke groei van typische vrouwenberoepen (vooral in de zorgsector). In de totale werkgelegenheid zijn mannen met 59% nog wel duidelijk oververtegenwoordigd.

Regionale verschillen groot

Flevoland is ook in 2002 de provincie met de hoogste werkgelegenheids-groei. Met een groeipercentage van 4,2% loopt deze provincie ver voorop. Opvallend is de relatief hoge groei van de provincies Groningen (+2,5%) en Friesland (1,7%). Dit bevestigt het beeld dat conjuncturele ontwikkelingen met vertraging doorwerken in het Noorden. Ook de provincie Noord-Holland (+2,2%) scoort bovengemiddeld. De meeste andere provincies hebben een groeicijfer dat ligt onder de 1%. Er zijn twee provincies die worden geconfronteerd met

een geringe daling van de werkgelegenheid, te weten Utrecht (-0,2%) en Zeeland (-0,6%).

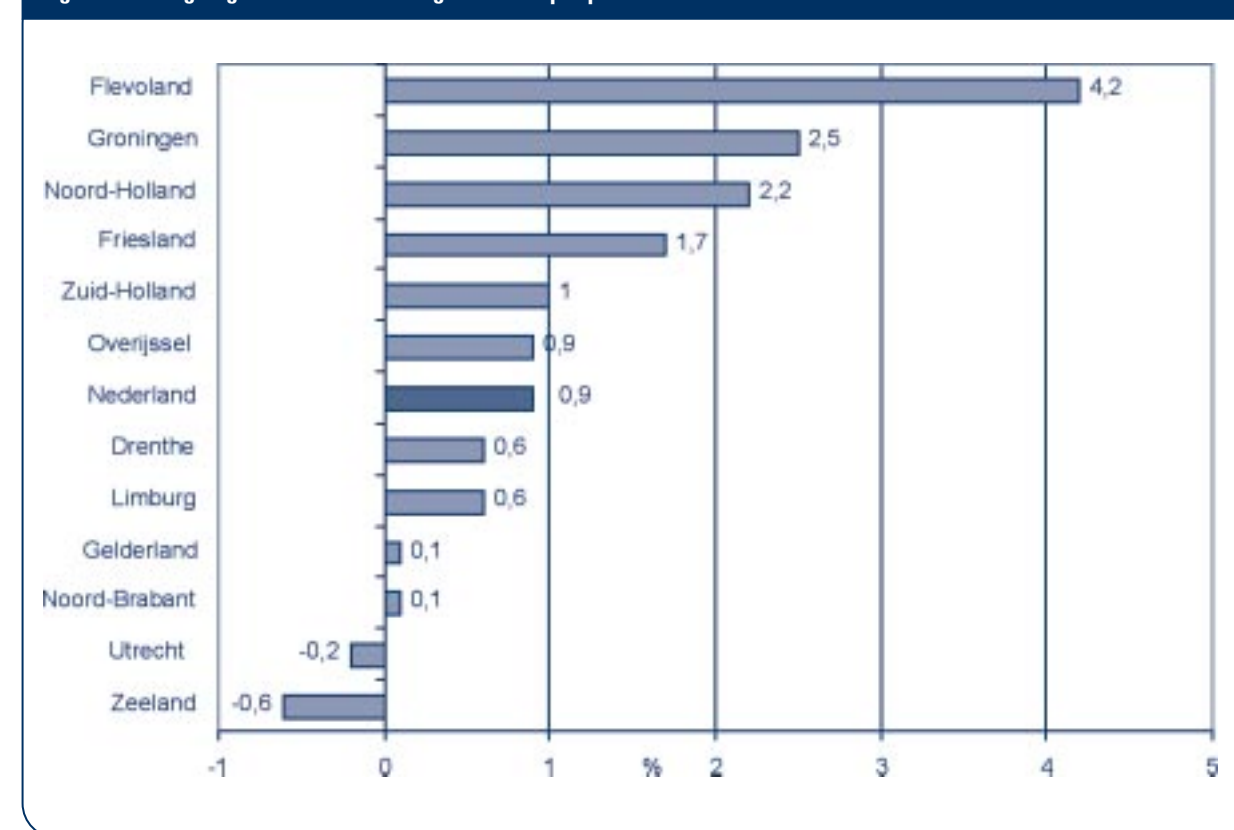
De regionale verschillen in groei-intensiteit komen goed overeen met de werkloosheids-cijfers van het CWI. Ook uit deze cijfers komen bijvoorbeeld Groningen en Friesland goed uit de bus. Nam de werkloosheid in heel Nederland in 2002 toe met 15%, in de gemeente Groningen was dit bijvoorbeeld slechts 2% en ook Leeuwarden (+9%) blijft onder het gemiddelde. Ook de gemeenten uit Noord-Holland doen het relatief goed. Amsterdam (-12,8%), Haarlem (-7,2%) en Alkmaar (-3,1%) melden in 2002 zelfs een daling van het aantal werklozen. De meer industriële regio's in Oost- en Zuid-Nederland (en ook Drenthe) worden daarentegen geconfronteerd met een sterke stijging van de werkloosheid. Dit geldt ook voor een aantal gemeenten in de provincie Utrecht, echter hier wordt het resultaat vooral beïnvloed door de crisis in de ICT-sector.

Tabel 1: Aantal vestigingen en werkzame personen in Nederland naar sector (2002)

Sector	Vestigingen		Werkzame personen		Groeï% 2001/2002
	Absoluut	%	Absoluut	%	
Landbouw	100.540	4,1	312.905	4,1	-3,5
Industrie	53.160	13,3	1.012.917	13,3	-3,4
Nutsbedrijven	460	0,4	28.232	0,4	-7,9
Bouw	72.485	6,7	508.194	6,7	-1,4
Handel	213.230	17,6	1.342.496	17,6	0,9
Horeca	44.8340	4,1	310.405	4,1	1,4
Transport/communicatie	35.190	6,5	492.323	6,5	-0,1
Financiële instellingen	40.065	3,8	290.389	3,8	-1,7
Zakelijke diensten	179.440	14,6	1.113.070	14,6	2,2
Overheid	4.130	5,7	434.379	5,7	3,2
Onderwijs	23.945	5,9	452.668	5,9	2,7
Zorg	46.520	13,1	1.000.670	13,1	5,3
Overige diensten	72.830	4,2	319.702	4,2	3,5
Totaal	886.835	100,0	7.618.350	100,0	0,9

Bron: LISA 2002

Figuur 1: Werkgelegenheidsontwikkeling 2001-2002 per provincie

Bron: LISA 2002

Onderzoek Ruimte voor Bedrijven

Door: Menno Walsweer, onderzoeker bij het Bureau Economisch Onderzoek van de Provincie Gelderland

Inleiding

Als voorbereiding op het nieuwe sociaal economische beleidsplan van de provincie Gelderland is een bedrijventerreinenonderzoek uitgevoerd (Onderzoek Ruimte voor Bedrijven, Bureau Economisch Onderzoek, Provincie Gelderland, maart 2000). Het onderzoek bestaat uit een lange-termijn-analyse van de vraag naar bedrijventerreinen en een confrontatie met het (geplande) aanbod voor de periode 1998-2020.

Toekomststramingen zijn een onmisbaar element bij de opstelling van een lange termijn visie bedrijventerreinen. In Gelderland is in dat verband gebruik gemaakt van de Bedrijfslocatiemonitor (BLM) van het Centraal Planbureau. In het 'Convenant Samenwerking in de Regio' hebben het Ministerie van Economische Zaken en het IPO afgesproken dat de provincies bij het opstellen van vraagprognoses zich in beginsel zullen baseren op de provinciale randtotalen uit de BLM.

In de BLM worden ramingen gepresenteerd van de toekomstige vraag naar bedrijventerreinen voor de provincie als geheel. Om tot een adequate planning te kunnen komen moeten deze provinciale totalen echter nog geografisch verdeeld worden. Daarbij hebben wij gekozen voor een nadere verdeling naar gemeenten. Uiteindelijk zijn vraag en aanbod herleidbaar tot op het niveau van gemeenten. Daar wordt de vraag manifest en daar wordt het aanbod gerealiseerd. Door te kiezen voor een laag aggregatieniveau kan optimaal rekening worden gehouden met de specifieke lokale omstandigheden (bedrijfsklassenstructuur, historische ontwikkeling en vooruitzichten, vestigingsdynamiek e.d.). Ten slotte biedt een fijnmazig analysesniveau de maximale flexibiliteit bij het samenstellen van

relevante regio's.

De beleidskeuzes die bij het allocatievraagstuk aan de orde komen zijn gemaakt op basis van een bepaalde planologische en regionaal-economische visie. Om deze visie te kunnen vertalen naar concreet locatiebeleid is het van belang te weten welk deel van de vraag naar bedrijventerreinen door het lokale bedrijfsleven wordt uitgeoefend (endogene vraag) en welk deel het gevolg is van exogene factoren (vraag van buiten). Dit biedt inzicht in de vraag hoe hoog de ruimteclaim zal zijn van het zittende bedrijfsleven en wat het gevolg is van de vestigingsdynamiek. Bij de beleidsvertaling kan daarmee dan expliciet rekening worden gehouden (welke vraag naar nieuwe bedrijventerreinen zal waar worden geaccomodeerd).

Verdeelmodel

Zoals reeds opgemerkt worden in de Bedrijfslocatiemonitor ramingen gepresenteerd voor de provincie als geheel en moeten deze provinciale totalen nog geografisch verdeeld worden. De kern van onze verdeelmethode wordt gevormd door de toepassing van het BLM-model op gemeentelijk niveau. De berekeningen die het CPB heeft uitgevoerd voor geheel Gelderland, zijn door ons opnieuw uitgevoerd, maar dan voor alle gemeenten afzonderlijk. Omdat er behoefte bestond aan een uitsplitsing

van de vraag naar endogeen en exogeen, hebben wij het BLM-model uitgebreid met een extra module waarmee dit kon worden bereikt.

Operationalisering

De keuze voor het opstellen van een gemeentelijk verdeelmodel kon alleen gerealiseerd worden dankzij de aanwezigheid van de Provinciale Werkgelegenheidsenquête (het Gelderse bestand van LISA). Het was niet alleen van belang dat wij de mogelijkheid hadden een analyse op vestigingsniveau uit te voeren, maar er werden ook extreem hoge kwaliteitseisen gesteld aan het bestand. Om te kunnen bepalen hoe groot de toekomstige endogene- en exogene vraagcomponent zal zijn, is gedetailleerd gekeken naar het vestigingspatroon uit het verleden. Er is nagegaan hoe hoog de totale werkgelegenheidsgroei in de afgelopen jaren is geweest, en welke delen daarvan als exogeen en endogeen kunnen worden beschouwd. De werkgelegenheidsgroei in een bepaalde gemeente kan worden toegeschreven aan mutaties bij het 'zittende bedrijfsleven' en aan de werkgelegenheidseffecten van 'nieuwe vestigingsimpulsen' (oprichtingen en inkomende bedrijfsmigratie). Deze analyse is voor negen afzonderlijke jaargangen uitgevoerd voor alle 78 Gelderse gemeenten, uitgesplitst naar 26 sectoren. De gevonden historische

Tabel 1: Behoefteramingen bedrijventerreinen in ha per WGR-gebied, 2001-2020

	waarvan exogeen:		
	totaal	in ha	in %
De Vallei	332	93	28
Noordwest-Veluwe	190	34	18
Stedendriehoek	306	67	22
Arnhem-Nijmegen	878	184	21
Achterhoek	305	49	16
Rivierenland	407	94	23
Gelderland	2.420	521	22

Bron: Onderzoek Ruimte voor Bedrijven, Bureau Economisch Onderzoek, Provincie Gelderland

verhoudingen zijn vervolgens op de prognosejaren geprojecteerd.

Onderzoekresultaat

In tabel 1 zijn de gemeentelijke ramingen geaggregeerd tot WGR-regio's. Uit dit overzicht blijkt dat gemiddeld over alle Gelderse gemeenten 22% van de extra ruimtevraag wordt geïnitieerd door intergemeentelijke bedrijfsverplaatsingen (zowel van binnen- als buiten Gelderland). De ruimtelijke gevolgen van de vestigingsdynamiek zijn het grootste in De Vallei gevolgd door Rivierenland. In de Achterhoek en op de Noordwest-Veluwe zijn de consequenties wat minder omvangrijk.

Beleidsvertaling

Het onderzoeksresultaat (tabel 1) is een schatting van het aantal hectares aan nieuw bedrijventerrein dat benodigd is om aan de toekomstige behoefte van het

lokale bedrijfsleven te voldoen alsmede aan de vraag die van buiten de gemeente wordt uitgeoefend. De vraag of, en zo ja waar deze behoefte zal worden geaccomodeerd wordt niet in het onderzoek beantwoord. Er is slechts geraamd hoeveel nieuw terrein nodig is, en waar die behoefte in eerste instantie ontstaat. De locatiekeuze waar deze ruimteclaim uiteindelijk zal leiden tot de creatie van nieuwe bedrijventerreinen is een beleidsvraagstuk. Het algemene uitgangspunt daarbij is dat de endogene vraag in principe lokaal kan worden geaccomodeerd. Minder eenduidig ligt dit bij de exogene vraag. Het al of niet accommoderen van deze vraag op lokaalniveau hangt o.a. af van de mate waarin een gemeente of kern een (boven)regionale functie bezit. In het Sociaal Economisch Beleidsplan van de Provincie Gelderland is een economische hoofdstructuur (EH) geïntroduceerd.

Binnen alle Gelderse regio's ligt een gebied of zone dat deel uitmaakt van de EH. Het is de bedoeling de toekomstige exogene vraag naar bedrijventerreinen uitsluitend te accommoderen binnen de EH en te concentreren in de (boven)regionale kernen. Op zich is dit beleidsconcept niet nieuw. In de Gelderse Streekplannen vormt het ruimtelijke concentratie- en bundelingsbeleid al sinds jaar en dag de rode draad. Maar dankzij de mogelijkheden van de PWE om op vestigingsniveau een consistente ontwikkelingsanalyse uit te voeren, kon nu voor het eerst in de historie dit beleidsconcept geoperationaliseerd worden.

www.Lisa.nl

Het LisaNieuws is ook digitaal beschikbaar op www.lisa.nl

Voorzieningsniveau Flevoland

Door: Jan Brouwer, ABF Research, Delft

ABF Research uit Delft heeft onlangs een onderzoek gedaan voor de Provincie Flevoland naar het voorzieningsniveau in de provincie Flevoland. Flevoland, een nieuwe provincie op nieuw land, heeft de afgelopen decennia een veel sterkere groei doorgemaakt dan de overige provincies. De voorspoedige ontwikkeling in de afgelopen jaren heeft geresulteerd in een inwonertal op 1 januari 2001 van 330 duizend. Door de bouw van vele duizenden woningen in de afgelopen jaren is de verhouding tussen het aantal mensen dat gebruik maakt van de voorzieningen en het aanbod daarin scheefgegroeid. Het voorzieningsniveau stijgt niet in hetzelfde tempo als het aantal inwoners.

Het doel van het onderzoek was te inventariseren wat het huidige voorzieningsniveau is, het gewenste en toekomstige niveau zou moeten zijn. In dit artikel zal het huidige en gewenste niveau aan de orde komen.

Opzet

Iedere vier jaar wordt in Nederland een zogenaamd Aanvullend Voorzieningen Onderzoek (AVO) gehouden. Het AVO is een steekproef van ongeveer 1 op 1000 onder de bevolking van 6 jaar en ouder. Het onderzoek geeft een beeld van het gebruik van voorzieningen van allerlei groepen en vormt de basis van de onderhavige analyse. De respondent wordt gevraagd of men gebruik maakt van een voorziening en, zo ja, hoe vaak dat het geval is. Deze intensiteit van het gebruik van de voorziening, is vervolgens gerelateerd aan het aanbod van de betreffende voorziening. Voorzieningen zijn opgevat als op het huishouden gerichte diensten. Er is onderscheid gemaakt in de sectoren onderwijs, medische zorg, welzijnszorg, cultuur/recreatie/sport, horeca en winkels. Deze zijn weer verder uitgesplitst naar 24 subsectoren. Het voorzieningsniveau is gedefinieerd als het aantal werkenden in de (sub)sector voorzieningen per 1000 inwoners. Daarvoor is gebruik gemaakt van het LISA. Het aanbod van voorzieningen wordt weergegeven via het aantal werkenden dat werkzaam is in de sector voorzieningen. Daarmee wordt tot uitdrukking gebracht hoeveel tijd beschikbaar is voor de betreffende dienst. Vanuit de vraag bezien gaat het erom vast te stellen welk deel daarvan wordt benut. Het totale gebruik op jaarbasis van een bepaalde voorziening afgezet tegen het totale aanbod in die voorziening bepaalt het gebruikspercentage voor het betreffende voorzieningssegment. Voor iedere voorzieningssector is een dergelijke berekening uitgevoerd. Deze werkwijze kan ook voor andere regio's worden uitgevoerd, zodat het mogelijk is Flevoland te vergelijken met andere gebieden, waarbij rekening wordt gehouden met de sterk afwijkende opbouw van de bevolking in Flevoland.

Huidige situatie

Voorzieningsniveau Flevoland (veel) lager dan elders

Het voorzieningsniveau is uitgedrukt in aantal arbeidsplaatsen in de sector voorzieningen per 1000 inwoners. In Flevoland komt dit getal in 2000 uit op 108. Het voorzieningsniveau in Flevoland is duidelijk lager dan in de rest van Nederland (zie figuur 1). Ten opzichte van heel Nederland is er een verschil van ongeveer 30%. Ook als we rekening houden met het verschil in samenstelling van de bevolking blijft de

achterstand bestaan. Deze uitspraak geldt eveneens als we Flevoland vergelijken met bijvoorbeeld de groeikernen of de Noordvleugel. Ook ten opzichte van vergelijkbare gemeenten is er sprake van een achterstand.

Het verschil ten opzichte van de Noordvleugel van de Randstad is zelfs 56%. Dit is toch wel zeer opvallend voor een provincie in het midden van ons land. Een centrale positie is blijkbaar niet altijd een voordeel. Zelfs in vergelijking met de groeikernen die deels toch een zelfde achtergrond kennen als delen van Flevoland is er sprake van een achterstand. Het verschil is echter minder groot en bedraagt 16%.

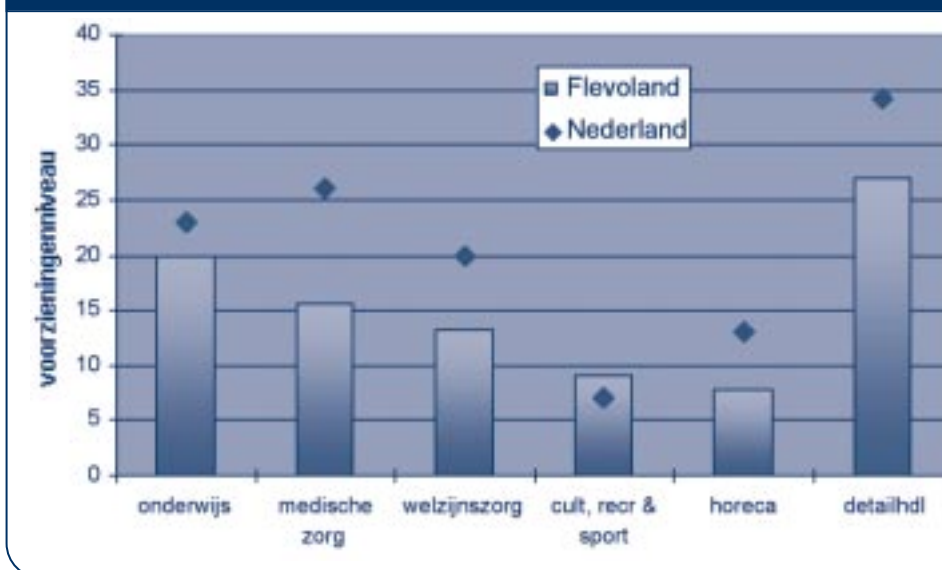
Achterstand in bijna alle sectoren

Het voorzieningsniveau is in Flevoland in vrijwel alle sectoren lager. Alleen in de (sub)sector basisonderwijs en de sector cultuur, recreatie en sport is er sprake van een vergelijkbaar niveau. Achterstanden zijn er vooral op het gebied van de zorg en het hoger onderwijs. Maar ook commerciële sectoren als detailhandel en horeca laten een achterstand zien.

Ontwikkeling voorzieningsniveau blijft ook achter

Niet alleen is het niveau lager, maar ook de ontwikkeling blijft achter (zie figuur 2). Ook hier geldt dat er sprake is van een achterblijven ten opzichte van alle gebieden die zijn bekeken, zoals de Noordvleugel van de Randstad, de groeikernen en heel Nederland. Een uitzondering is de welzijnszorg. In deze sector was de groei aanzienlijk, hoewel het huidige niveau nog steeds ten opzichte van Nederland achterblijft. Er is dus niet alleen sprake van een achterstand maar deze neemt nog toe ook.

Figuur 1: Voorzieningsniveau (werkenden/1000 inv.) per categorie in Flevoland in vergelijking met Nederland 1997

De groei van het voorzieningsniveau was in heel Nederland in de jaren 90 ongeveer 2% per jaar. Ook op dit punt bleef Flevoland achter; het voorzieningsniveau groeide hier met 1 tot 1,5%.

Gewenste situatie

De tweede stap is de vaststelling van het gewenste voorzieningsniveau. Het is zaak te laten zien hoe hoog het niveau van Flevoland zou moeten zijn als rekening wordt gehouden met de specifieke bevolkingssamenstelling en als Flevoland wordt gespiegeld aan vergelijkbare gebieden. Er komt dan naar voren wat het verschil is voor Flevoland tussen het huidige en gewenste niveau.

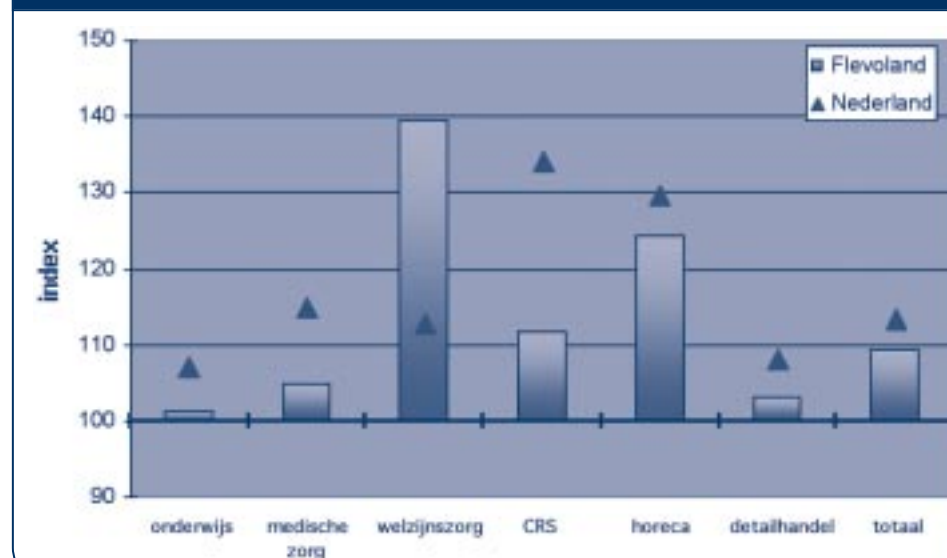
Flevoland wil zich spiegelen aan de Noordvleugel en de rest van Nederland

Er is in overleg met de provincie een normatief niveau gedefinieerd waarbij Zuid-Flevoland zich spiegelt aan de Noordvleugel en Overig Flevoland aan de rest van het land. Het blijkt dan dat de grootste achterstand geldt voor de sector zorg en het hoger onderwijs. Binnen de sector zorg zijn het vooral de ziekenhuizen en de intramurale instellingen waar het

voorzieningsniveau (veel) lager is dan elders. De achterstand is vooral groot bij voorzieningen die door de overheid worden gereguleerd. Op basis van deze uitgangspunten zou het voorzieningsniveau in Flevoland 134 moeten bedragen, ten opzichte van een niveau van 108 in 2000. Dat wil zeggen 134

werkenden in de sector voorzieningen per 1000 inwoners, waarmee het iets boven het landelijk gemiddelde komt te liggen. Bij de vaststelling van dit normatieve niveau is overigens rekening gehouden met de bijzondere bevolkingssamenstelling van Flevoland.

Figuur 2: Ontwikkeling voorzieningsniveau (werkenden/1000 inv.) per (sub)categorie in Flevoland in vergelijking met Nederland, 1991 - 1997 (1991 = 100)

Vestigingen en banen per provincie in 2002 (aantallen * 1.000)

	Groningen				Friesland				Drenthe			
	vest.	banen	%man	%parttime	vest.	banen	%man	%parttime	vest.	banen	%man	%parttime
Agrarische sector	4,3	11,6	71,4	16,8	7,4	19,2	73,5	15,8	4,8	13,1	68,4	14,4
Industrie en nutsbedrijven	1,8	40,3	83,8	3,5	2,7	42,7	79,6	4,3	1,2	33,1	77,4	2,4
Bouwnijverheid	1,9	15,6	92,2	4,9	3,3	20,1	92,0	5,1	1,6	14,0	90,3	2,3
Handel en horeca	8,2	47,3	53,7	32,3	10,2	57,4	53,7	33,3	6,5	40,5	55,9	23,6
Vervoer, opslag en communicatie	1,3	15,3	78,3	12,2	1,5	13,5	78,1	17,5	0,7	7,3	79,1	13,6
Financiële instellingen	0,9	6,5	55,9	9,4	1,8	12,1	55,5	11,4	0,5	4,6	52,2	4,3
Zakelijke dienstverlening	5,0	39,2	60,8	21,7	5,8	26,7	59,1	27,4	2,8	16,2	52,4	20,2
Overheid en onderwijs	1,2	38,6	55,1	11,5	1,2	32,7	54,0	13,3	0,8	21,5	56,2	5,7
Gezondheidszorg	1,8	43,3	22,1	23,9	1,8	39,2	17,5	24,0	0,9	31,1	17,7	15,8
Overige dienstverlening	2,5	9,7	46,6	25,4	3,1	11,5	48,9	34,5	1,5	6,6	46,5	19,0
Totaal	29,0	267,3	58,6	17,8	38,8	274,9	58,4	19,6	21,4	187,8	57,0	13,0
Overijssel												
Flevoland												
Gelderland												
Utrecht												
Noord-Holland												
Zuid-Holland												
Zeeland												
Noord-Brabant												
Limburg												
Nederland												
Agrarische sector	100,5	312,9	68,9	15,9	11,7	52,1	71,3	12,0	11,7	52,1	71,3	12,0
Industrie en nutsbedrijven	53,6	1041,1	79,3	3,3	9,8	121,0	76,6	3,9	7,1	151,6	79,7	1,8
Bouwnijverheid	72,5	508,2	91,6	2,9	15,8	68,1	92,1	3,5	10,6	117,5	91,9	1,6
Handel en horeca	17,5	135,7	58,2	22,2	51,3	287,4	58,8	19,0	43,5	325,9	56,4	14,1
Vervoer, opslag en communicatie	2,0	33,9	77,3	10,0	9,2	119,3	70,6	6,5	6,7	117,8	76,8	5,4
Financiële instellingen	1,6	30,8	57,0	3,3	20,1	85,4	66,1	10,2	3,4	53,0	53,8	2,6
Zakelijke dienstverlening	18,9	136,4	65,6	10,8	46,9	228,8	63,7	11,2	25,4	264,0	63,6	6,9
Overheid en onderwijs	2,4	73,1	54,5	8,0	5,0	145,8	57,4	7,4	5,0	209,5	54,4	4,0
Gezondheidszorg	4,2	82,1	23,0	17,1	9,0	158,8	23,5	16,0	8,6	204,2	19,8	10,1
Overige dienstverlening	5,6	27,6	45,3	17,6	18,7	75,6	52,5	17,9	10,6	64,3	49,1	11,7
Totaal	65,4	624,5	59,3	12,7	193,9	1321,2	60,0	12,0	132,6	1560,0	59,1	7,6

Legenda

vest.: aantal vestigingen
 totaal: totaal aantal fulltime en parttime mannen en vrouwen
 %man: aandeel mannen
 %part.: aandeel parttimers

agrarische sector inclusief landbouwmetelling CBS

De werkgelegenheidscijfers zijn inclusief
 uitzendkrachten

Beschikbare gegevens

Per vestiging zijn de volgende gegevens beschikbaar: Naam, vestigingsadres, correspondentieadres, activiteitencode (SBI 1993), aantal mannen fulltime, vrouwen fulltime, mannen parttime, vrouwen parttime (absolute gegevens op vestigingsniveau worden alleen geleverd door middel van een grootteklasse of via aggregaties). Op basis van deze gegevens is elke denkbare statistiek mogelijk, eventueel gekoppeld met andere gegevensbestanden. LISA behoudt zich ten aanzien van het landelijk register LISA en de daarin opgenomen gegevens alle auteurs- en databankrechten voor.

Omvang bestand

In onderstaande tabel is opgenomen van welke gebieden het LISA-bestand 2002 informatie biedt. Vergelijkbare statistische informatie is er ook voor 2001, 2000, 1999, 1998, 1997 en 1996. Voor 1995 en 1994 is deze informatie van een groot aantal gemeenten beschikbaar.

gebied omschrijving	aantal	minimum	vestigingen maximum	totaal
6 positie postcodegebied	256.542	1	335	797.254
4 positie postcodegebied	4.008	1	3.591	
gemeenten	496	71	63.349	
COROP-gebieden	40	2.103	90.884	
provincies	12	16.836	187.447	

Toelichting: het aantal vier positie postcodegebieden waar vestigingen zijn is in LISA 4008. Het aantal vestigingen per gebied varieert van 1 tot 3.591. Het totale LISA-bestand van 2001 bevat 797.254 vestigingen.

Informatie en/of bestellingen LISA

Voor informatie over LISA en het bestellen van onder andere statistische gegevens, steekproefrekkings, bestandsverrijkingen kunt u zich wenden tot de LISA Projectorganisatie en Bridgis BV. Voor koppelingen van het LISA-bestand met bijvoorbeeld geografische databestanden kunt u contact opnemen met Bridgis BV.

LISA Projectorganisatie: Van Limburg Stirumlaan 6
 Postbus 3045
 5003 DA Tilburg
 Tel.: (013) 594 01 11
 Fax: (013) 463 03 24
 E-mail: info@lisa.nl
 Internet: www.lisa.nl

Bridgis BV: Sint Walburgkerkpad 3
 Postbus 71
 4000 AB Tiel
 Tel.: (0344) 636 242
 Fax: (0344) 636 246
 E-mail: info@bridgis.nl
 Internet: www.bridgis.nl

Colofon

LISA Nieuws is een uitgave van de Stichting LISA die als doel heeft het beschikbaar hebben van informatie over vestigingen en werkgelegenheid in geheel Nederland, primair ten behoeve van onderzoek en beleid. De Stichting vertegenwoordigt de regionale registerhouders die de informatie verzamelen, beheren en in LISA inbrengen.

Redactie: Juri Heise, Mariële van Luyt, Freerk Viersen

Vormgeving: De Cock Design, Tilburg
 Druk: BBL & partners, Rijswijk

Deze uitgave is verzorgd door de LISA Projectorganisatie. Overname van tekst en cijfermateriaal is alleen toegestaan ten behoeve van niet-commercieel gebruik onder bronvermelding. Hoewel bij de uitgave de uiterste zorg is nagestreefd kan voor eventuele aanwezigheid van (zet)fouten en onvolledigheden geen aansprakelijkheid worden aanvaard.

Bestuur Stichting LISA

P.J. Vriens, voorzitter
 drs. F. Viersen, secretaris
 drs. G. Scholtens, penningmeester
 ir. B.A. Herfst
 ir. J.A.W. Aulbers

Regionale bronhouders LISA

Regionale Informatiebank
Zeeland (RIBIZ)
 Werkgebied: Provincie Zeeland
 dhr. R. Lucas
 Tel.: (0118) 673 513
 e-mail: Ribiz@zeeland.kvk.nl

Provinciale Werkgelegenheidsenquête (PWE)
Gelderland
 Werkgebied: Provincie Gelderland
 dhr. drs. F.J. Viersen
 Tel.: (026) 359 91 71
 e-mail: f.viersen@prv.gelderland.nl

Werkgelegenheidsregister Stadsgewest Haaglanden
 Werkgebied: Stadsgewest Haaglanden
 dhr. G. Scholtens
 Tel.: (070) 312 91 26
 e-mail: schg@haaglanden.nl

Provinciaal Arbeidsplaatsenregister (PAR) Utrecht
 Werkgebied: Provincie Utrecht
 dhr. drs. M. Bergmeijer
 Tel.: (030) 258 23 91
 e-mail: Maarten.Bergmeijer@Provincie-Utrecht.nl

Werkgelegenheidsregister Provincie Groningen
 Werkgebied: Provincie Groningen (excl. Stad Groningen)
 mev. M.S.B. Joustra
 Tel.: (050) 316 40 51
 e-mail: m.s.b.joustra@provinciegroningen.nl

Drentse Werkgelegenheids Enquête (DWE)
 Werkgebied: Provincie Drenthe
 dhr. R. Haverkate
 Tel.: (0592) 36 55 55
 e-mail: r.haverkate@drenthe.nl

Gemeente Zaanstad
 Werkgebied: Gemeente Zaanstad
 dhr. J. Nijman
 Tel.: (075) 655 23 72
 e-mail: j.nijman@zaanstad.nl

Bridgisregister Zuid-Holland (BRZ)
 Werkgebied: Rijnmond en Rijnstreek
 mev. D. Zoeteman
 Tel.: (010) 204 10 42
 e-mail: BGS@XSALL.nl

RMO Noordwest-Holland
 Werkgebied: KvK voor Noordwest-Holland
 dhr. drs. M.A. de Boer
 Tel.: (072) 519 57 76
 e-mail: mboer@alkmaar.kvk.nl

Gemeente Hilversum
 Werkgebied: Gooi en Vechtstreek
 mev. A.G.J. Roeleveld
 Tel.: (035) 629 21 11
 e-mail: l.roeleveld@hilversum.nl

Werkgelegenheidsregister Gemeente Groningen
 Werkgebied: Gemeente Groningen
 dhr. T.H. Snijders
 Tel.: (050) 367 70 16
 e-mail: gic.statistiek@dia.groningen.nl

Bridgis- en Instellingenregister Overijssel (BIRIO)
 Werkgebied: Provincie Overijssel
 dhr. J. Bos
 Tel.: (038) 425 16 30
 e-mail: BIRIO@prv-overijssel.nl

Voor feiten en cijfers over werkgelegenheid

LISA registreert alle vestigingen en werknemers in Nederland. Samen met ABF Research heeft LISA een database samengesteld met daarin de kerngegevens van de vestigingen en werknemers voor alle gemeenten in Nederland. In de database zijn opgenomen voor 18 type bedrijven (Hoofdgroepen SBI 1993) de aantallen vestigingen, fulltime en parttime mannen en vrouwen. Naast de LISA-informatie zijn er voor alle gemeenten de kenmerken van de bedrijfs-terreinen en de bevolking opgenomen. Het totale resultaat is de BedrijvenMonitor 2000.

De database wordt ontsloten met het informatiesysteem Swing. Met Swing kunnen op een zeer gebruikersvriendelijke wijze tabellen, kaartjes, rapporten, staaf-, taart- en lijngrafieken gemaakt worden. Met een druk op de knop zijn de gegevens te presenteren als groei- of indexcijfers.

Alle gegevens worden landsdekkend en over de periode 1996 t/m 2001 op een CD-rom geleverd. De kosten voor de BedrijvenMonitor 2001 bedragen € 450,- voor een standalone versie en € 900,- voor een netwerkversie. De genoemde kosten zijn exclusief 19% BTW.

Voor bestellingen of meer informatie kunt u contact opnemen met de LISA Projectorganisatie of ABF Research. Of bezoek de internetsites: www.lisa.nl of www.abfresearch.nl.

**Binnenkort beschikbaar:
De BedrijvenMonitor 2002**

Lisa
Vestigingenregister

